

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань   07 «Управління та адміністрування»
спеціальність   072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма   «Управління фінансовим бізнесом»
Форма здобуття освіти: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Недержавне пенсійне страхування та перспективи розвитку в
Україні»

здобувача Проня Єгора Тарасовича _____

Науковий керівник:

докт. екон. наук, професор,

професор кафедри банківської справи та страхування

(наукова ступінь, учене звання, посада)

_____ Циганова Н.В.

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор _____ Примостка Л.О.
(підпис)

Київ 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 60 сторінок, 13 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел з 43 найменувань, 1 додаток на 3 сторінках.

«Недержавне пенсійне страхування та перспективи розвитку в Україні»

Об'єктом дослідження є недержавне пенсійне страхування.

Предметом дослідження є функціонування системи недержавного пенсійного страхування в Україні, проблеми та перспективи його розвитку

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи недержавного пенсійного страхування в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити необхідність та сутність недержавного пенсійного страхування;
- визначити види та особливості функціонування недержавного пенсійного страхування;
- проаналізувати світовий досвід розвитку недержавного пенсійного страхування та можливості його впровадження в Україні;
- оцінити розвиток ринку недержавного пенсійного страхування в Україні;
- проаналізувати основні показники діяльності НПФ СК «Life» та його місце на ринку послуг недержавного пенсійного страхування;
- визначити основні проблеми та стримуючі фактори розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні, розкрити особливості регулювання недержавного пенсійного страхування та шляхи його покращення;
- обґрунтувати напрями вдосконалення та перспективи розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретичні висновки та пропозиції базуються на аналізі сутності, особливостей та історії розвитку недержавного пенсійного страхування як в Україні, так і в світі.

Практична значущість результатів полягає у виявленні основних проблем функціонування системи недержавного пенсійного страхування в Україні та розробці рекомендацій щодо їх вирішення.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: недержавне пенсійне забезпечення, пенсійна система України, недержавні пенсійні фонди, накопичувальне страхування, страхування життя, пенсійні накопичення, інвестиційна діяльність.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	6
1.1. Сутність та роль недержавного пенсійного страхування	6
1.2. Класифікація недержавних пенсійних фондів	11
1.3. Зарубіжний досвід функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	21
2.1. Оцінка розвитку ринку недержавного пенсійного страхування в Україні	21
2.2. Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів на прикладі НПФ СК ТАС “Life”	36
2.3. Основні проблеми та стримуючі фактори розвитку недержавного пенсійного страхування	42
2.4. Напрями вдосконалення та перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні	46
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність дослідження недержавного пенсійного страхування в Україні обумовлена загостренням демографічної кризи, яка створює надмірне навантаження на солідарну пенсійну систему та потребує пошуку альтернативних джерел пенсійного забезпечення. Пенсійна реформа, що триває в Україні, передбачає розвиток багаторівневої пенсійної системи, в якій недержавне пенсійне страхування має відігравати ключову роль у формуванні додаткових пенсійних накопичень громадян. Крім того, розвиток недержавного пенсійного страхування сприяє акумуляції довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для відбудови та модернізації української економіки, особливо в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Проте низький рівень довіри населення до фінансових інституцій, обмеженість інвестиційних інструментів та недосконалість правового регулювання системи недержавного пенсійного забезпечення стримують її розвиток, що потребує комплексного дослідження проблем та перспектив даної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика недержавного пенсійного страхування знаходиться у фокусі наукових досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, що обумовлено її актуальністю та необхідністю вдосконалення системи пенсійного забезпечення в контексті демографічних та економічних викликів сучасності. Теоретичні засади функціонування недержавного пенсійного забезпечення ґрунтовно досліджено у працях Пузирьової П.В., Ріппи М. та Шимко Я., які аналізують економічну природу недержавних пенсійних фондів та їх роль у системі соціального захисту. Нагайчук Н.Г., Третяк Н. та Якушев О.В. досліджують сучасний стан недержавного пенсійного забезпечення в умовах воєнної реальності України, тоді як Бондар Н.О. та Семенихіна О.А. аналізують досвід країн ЄС у цій сфері. Серед зарубіжних досліджень важливе значення мають праці Барра Н. та Діамонда П., які розглядають принципи реформування пенсійних систем. Проте, незважаючи на

значну кількість публікацій, залишаються недостатньо дослідженими питання підвищення ефективності функціонування недержавних пенсійних фондів в умовах економічної нестабільності, забезпечення надійності їх діяльності та розробки механізмів стимулювання участі населення в недержавному пенсійному страхуванні.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи недержавного пенсійного страхування в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- дослідити необхідність та сутність недержавного пенсійного страхування;
- визначити види та особливості функціонування недержавного пенсійного страхування;
- проаналізувати світовий досвід розвитку недержавного пенсійного страхування та можливості його впровадження в Україні;
- оцінити розвиток ринку недержавного пенсійного страхування в Україні;
- проаналізувати основні показники діяльності НПФ СК «Life» та його місце на ринку послуг недержавного пенсійного страхування;
- визначити основні проблеми та стримуючі фактори розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні, розкрити особливості регулювання недержавного пенсійного страхування та шляхи його покращення;
- обґрунтувати напрями вдосконалення та перспективи розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні.

Об'єктом дослідження є недержавне пенсійне страхування.

Предметом дослідження є функціонування системи недержавного пенсійного страхування в Україні, проблеми та перспективи його розвитку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися різноманітні методи наукового пізнання. Теоретичною основою дослідження стали методи теоретичного узагальнення, за допомогою яких було вивчено сутність та

еволюцію недержавного пенсійного страхування. Методи систематизації та класифікації застосовано для дослідження видів недержавного пенсійного страхування. Для аналізу стану та динаміки ринку недержавного пенсійного страхування використовувалися економіко-статистичні методи обробки даних та статистично-графічний аналіз, що дозволило оцінити діяльність провідних недержавних пенсійних фондів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Кваліфікаційна бакалаврська робота містить комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів недержавного пенсійного страхування. Теоретичні висновки та пропозиції базуються на аналізі сутності, особливостей та історії розвитку недержавного пенсійного страхування як в Україні, так і в світі. Практична значущість результатів полягає у виявленні основних проблем функціонування системи недержавного пенсійного страхування в Україні та розробці рекомендацій щодо їх вирішення.

Інформаційна база дослідження. При написанні бакалаврської роботи були використані різноманітні джерела інформації, зокрема наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань недержавного пенсійного страхування, законодавчі та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність у сфері недержавного пенсійного забезпечення, статистичні дані Національного банку України, аналітичні огляди діяльності недержавних пенсійних фондів, матеріали Української асоціації інвестиційного бізнесу, звіти міжнародних організацій, а також офіційні веб-сайти фінансових установ.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні засади недержавного пенсійного страхування, його сутність, роль, класифікацію, а також зарубіжний досвід функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення. Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану та проблем розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні, оцінці діяльності недержавних пенсійних фондів, а також визначенню перспективних напрямів вдосконалення системи недержавного пенсійного забезпечення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

1.1. Сутність та роль недержавного пенсійного страхування

Пенсійна система України переживає період трансформації, спрямованої на розбудову багаторівневої моделі пенсійного забезпечення. Важливим елементом цієї моделі є недержавне пенсійне страхування, що доповнює державне пенсійне забезпечення та створює додаткові можливості для фінансової підтримки громадян після досягнення пенсійного віку.

Необхідність розвитку системи недержавного пенсійного страхування зумовлена низкою соціально-економічних чинників. По-перше, демографічна криза, яка проявляється у старінні населення та зменшенні частки працездатних осіб, створює додаткове навантаження на солідарну пенсійну систему. За прогнозами Державної служби статистики України, у 2025 році чверть населення складатимуть люди старше 60 років [1, с.100].

По-друге, рівень пенсійних виплат у солідарній системі є недостатнім для забезпечення гідного рівня життя пенсіонерів. Коефіцієнт заміщення (співвідношення розміру пенсії до заробітної плати) в Україні становить близько 30-35%, що значно нижче від рекомендованого Міжнародною організацією праці рівня у 40% [2, с. 98].

Саме тому в Україні з 2004 року, після прийняття Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», розпочалося формування третього рівня пенсійної системи – «недержавного пенсійного забезпечення, яке ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень» [3].

У науковій літературі існують різні підходи до трактування поняття «недержавне пенсійне страхування». Розглянемо основні дефініції у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення сутності недержавного пенсійного страхування

Автор	Визначення	Ключовий аспект
Пузирьова П.В.	Недержавне пенсійне страхування – це «система накопичувальних пенсійних програм, які реалізуються через недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банківські установи з метою формування додаткових пенсійних виплат за рахунок добровільних внесків фізичних та юридичних осіб» [1, с. 85].	Організаційний аспект
Нагайчук Н.Г., Третяк Н.	Недержавне пенсійне страхування – це «елемент пенсійної системи і базується на принципах добровільної участі фізичних та юридичних осіб у створенні пенсійних накопичень, додаткових до обов’язкового державного пенсійного страхування». [2, с. 100].	Принципи функціонування
Бондар Н.О., Семенихіна О.А.	Недержавне пенсійне страхування – це «складова частина системи пенсійного забезпечення, що спрямована на формування особистих пенсійних заощаджень з метою отримання додаткового пенсійного доходу після досягнення пенсійного віку» [4, с. 59].	Інвестиційний аспект
Доценко І.	Недержавне пенсійне страхування – є «інструментом, який забезпечує соціальний захист населення, сновним завданням, якого, є підтримка матеріального добробуту громадян у разі досягнення пенсійного віку, втрати працездатності чи годувальника. Пенсійне забезпечення виступає базовою та однією з найважливіших соціальних гарантій стабільного розвитку суспільства» [5, с. 155].	Правовий аспект

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 4; 5]

Аналізуючи наведені визначення, можна зазначити, що недержавне пенсійне страхування – це форма пенсійного забезпечення, що ґрунтується на добровільних засадах участі фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень через недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банківські установи з метою отримання додаткових до державної пенсії виплат.

Важливо розмежувати поняття «пенсійне страхування» та «пенсійне забезпечення», які часто використовуються як синоніми, проте мають суттєві відмінності. Пенсійне забезпечення є ширшим поняттям, що охоплює всю систему матеріального забезпечення громадян після досягнення пенсійного віку, у разі настання інвалідності або втрати годувальника.

Натомість пенсійне страхування – це форма пенсійного забезпечення, яка базується на створенні страхових фондів за рахунок регулярних внесків застрахованих осіб та інших суб'єктів. При цьому недержавне пенсійне страхування відрізняється від загальнообов'язкового державного пенсійного страхування добровільним характером участі та індивідуалізацією накопичень [6, с. 63].

Згідно із Законом України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”, система пенсійного забезпечення в Україні має трирівневу структуру (рис. 1.1).

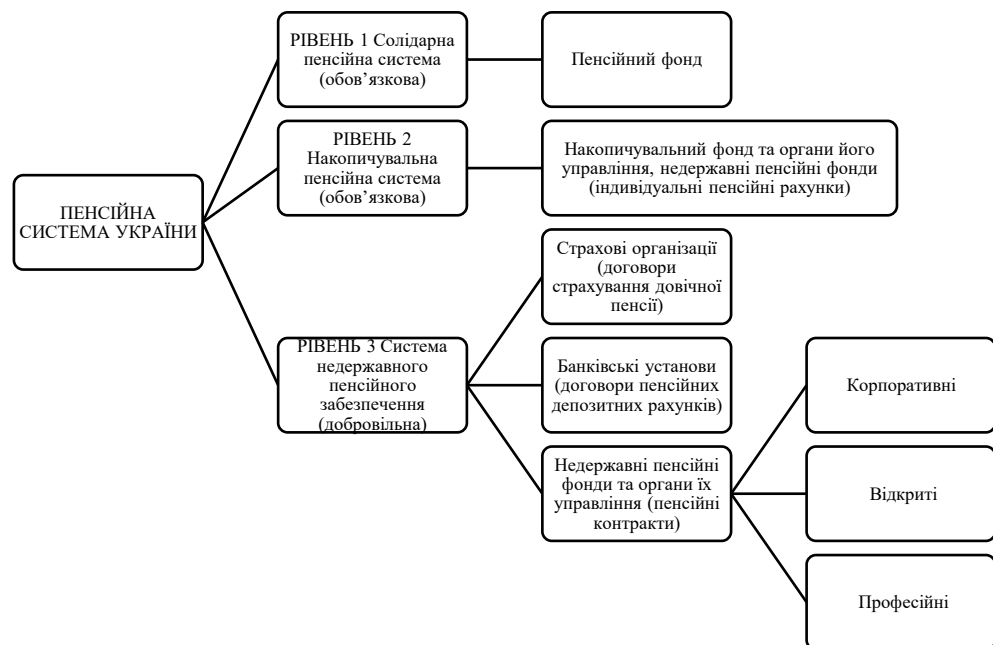

Рисунок 1.1 - Структура пенсійної системи України

Джерело: побудовано автором на основі [3; 7]

Перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на принципі солідарності поколінь.

Фінансування пенсійних виплат здійснюється за рахунок єдиного соціального внеску працюючого населення.

Другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка передбачає обов'язкові відрахування від заробітної плати працівників на індивідуальні пенсійні рахунки. Однак цей рівень ще не повністю впроваджений в Україні.

Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що ґрунтується на добровільній участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень [7, с. 78].

Недержавне пенсійне страхування є важливою складовою третього рівня системи пенсійного забезпечення України та надає можливість громадянам самостійно забезпечити додаткові пенсійні виплати, що доповнюють державну пенсію.

Згідно із законодавством України, система недержавного пенсійного забезпечення функціонує через такі фінансові інституції:

1) Недержавні пенсійні фонди (НПФ) – неприбуткові організації, що збирають, накопичують та інвестують пенсійні внески з метою виплати пенсій учасникам. НПФ діють на основі пенсійних контрактів з вкладниками та учасниками [8].

2) Страхові компанії зі страхування життя – здійснюють недержавне пенсійне страхування шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду [9, с. 94].

3) Банківські установи – надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень [8].

Кожен із цих суб'єктів має певні особливості функціонування, переваги та недоліки, що впливають на вибір громадян щодо інструментів формування додаткових пенсійних накопичень.

Недержавне пенсійне страхування є важливим елементом соціально-економічної системи, що виконує комплекс взаємопов'язаних функцій. На

соціальному рівні воно забезпечує додатковий дохід для пенсіонерів, суттєво підвищуючи їхній рівень життя після завершення трудової діяльності. У фінансовому та інвестиційному аспектах система акумулює довгострокові ресурси населення, трансформуючи їх в інвестиційний капітал для розвитку економіки через різноманітні фінансові інструменти [10, с. 94].

Крім того, система виконує важливу мотиваційну роль, формуючи у громадян культуру фінансового планування та відповідального ставлення до власного пенсійного забезпечення, а також регулятивну функцію, сприяючи стабільності фінансового ринку та зменшуючи навантаження на державний бюджет [2, с. 99].

Функціонування системи недержавного пенсійного страхування базується на фундаментальних принципах, що забезпечують її надійність та ефективність. В основі лежить добровільність участі, що дає свободу вибору як громадянам, так і роботодавцям. Важливим є принцип цільового використання коштів та їх індивідуального обліку на персональних рахунках учасників. Для захисту інтересів вкладників застосовується чітке розмежування активів фонду від майна засновників, а вся система підлягає державному регулюванню та нагляду [11, с. 47].

Порівняно з державною пенсійною системою, недержавне пенсійне страхування має суттєві переваги. Воно надає учасникам значну гнучкість у визначенні розміру та періодичності внесків, забезпечує повне право власності на накопичені кошти та можливість їх успадкування. Важливими стимулами є податкові пільги та можливість диверсифікації інвестицій для зменшення ризиків [12, с. 68].

Проте система має певні обмеження, пов'язані з її залежністю від стану економіки та фінансового ринку, ризиками інфляції та недостатньою фінансовою грамотністю населення. Особливо відчутним фактором є історично сформована недовіра громадян до фінансових інституцій, що потребує системної роботи для її подолання [9, с. 95].

Отже, мутність та роль недержавного пенсійного страхування є важливою складовою системи пенсійного забезпечення України, що ґрунтується на

добровільних засадах та дозволяє громадянам формувати додаткові пенсійні накопичення. Воно доповнює державне пенсійне забезпечення та створює умови для підвищення рівня життя пенсіонерів. Функціонування системи недержавного пенсійного страхування в Україні забезпечується через недержавні пенсійні фонди, страхові компанії зі страхування життя та банківські установи, кожна з яких має свої особливості та механізми формування пенсійних накопичень. Система недержавного пенсійного страхування виконує важливі соціальні, фінансові та інвестиційні функції, сприяючи підвищенню рівня соціального захисту громадян та розвитку економіки країни через інвестування накопичених коштів.

1.2. Класифікація недержавних пенсійних фондів

Розвиток недержавного пенсійного забезпечення супроводжується створенням різноманітних форм та видів недержавних пенсійних фондів (НПФ), які відрізняються за організаційно-правовими формами, складом засновників, напрямками інвестування активів та іншими характеристиками. Класифікація НПФ дозволяє систематизувати підходи до їх аналізу та регулювання, а також обрати оптимальну форму участі в недержавному пенсійному забезпеченні для роботодавців та працівників

Згідно із Законом України “Про недержавне пенсійне забезпечення”, в Україні можуть створюватися та функціонувати три види недержавних пенсійних фондів: відкриті, корпоративні та професійні [3]. Кожен з цих видів має свої особливості щодо засновників, умов участі та принципів функціонування.

Відкриті НПФ – це фонди, учасниками яких можуть бути будь-які фізичні особи, незалежно від місця та характеру їх роботи. Засновниками відкритих НПФ можуть бути будь-які одна чи декілька юридичних осіб (крім тих, які є засновниками корпоративного пенсійного фонду) [13, с. 48].

Основними перевагами відкритих НПФ є:

- доступність для широкого кола учасників;
- можливість самостійного вибору пенсійної схеми та розміру внесків;
- збереження накопичень при зміні місця роботи;
- можливість для роботодавців здійснювати внески за своїх працівників

до кількох фондів.

Корпоративні НПФ створюються юридичною особою-роботодавцем або кількома юридичними особами-роботодавцями, яким є засновники, для забезпечення додаткового пенсійного забезпечення своїх працівників. Участь в такому фонді можуть брати виключно працівники засновників, а також працівники роботодавців, які приєдналися до цього фонду [14, с. 112].

Особливостями корпоративних НПФ є:

- цільова орієнтація на працівників конкретного підприємства або групи підприємств;
- можливість врахування специфіки галузі та підприємства при формуванні пенсійних програм;
- використання як інструменту додаткової мотивації та утримання персоналу;
- більш тісний зв'язок між роботодавцем та учасниками фонду.

Професійні НПФ створюються об'єднаннями громадян або юридичних осіб, включаючи професійні спілки (об'єднання професійних спілок), чи професійними об'єднаннями з урахуванням вимог законодавства. Учасниками таких фондів можуть бути виключно фізичні особи, які пов'язані між собою за професійною ознакою або видом діяльності [15, с. 74].

Характерними рисами професійних НПФ є:

- формування за професійною ознакою (наприклад, фонди для лікарів, юристів, шахтарів тощо);
- можливість врахування особливостей професії при розробці пенсійних схем;
- сприяння соціальному захисту працівників окремих галузей або професій;

- об'єднання інтересів працівників однієї професії, які працюють у різних підприємствах.

Для наочного порівняння видів НПФ в Україні розглянемо їх основні характеристики в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Порівняльна характеристика видів недержавних пенсійних фондів в Україні

Характеристика	Відкритий НПФ	Корпоративний НПФ	Професійний НПФ
Засновники	Будь-які юридичні особи, крім засновників корпоративного пенсійного фонду	Юридична особа-роботодавець або кілька юридичних осіб-роботодавців	Об'єднання громадян або юридичних осіб, професійні спілки, професійні об'єднання
Учасники	Будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи	Працівники засновників та роботодавців-платників	Фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності
Вкладники	Учасники, їх роботодавці, члени сім'ї	Засновники, роботодавці-платники, учасники	Учасники, їх роботодавці, професійні об'єднання
Особливості управління	Управління здійснюється через органи фонду (рада фонду)	Більший контроль з боку роботодавців-засновників	Участь професійних об'єднань в управлінні
Переваги	Доступність для всіх категорій громадян, гнучкість схем, збереження накопичень при зміні роботи	Додаткова мотивація персоналу, можливість формування корпоративних програм	Врахування специфіки професії, підтримка соціальних стандартів галузі
Недоліки	Менш персоналізований підхід до учасників	Обмеженість участі, втрата переваг при звільненні	Обмеженість кола учасників, залежність від стану галузі

Джерело: складено автором на основі [3; 13; 14; 16]

Аналіз таблиці показує, що кожен вид НПФ має свої переваги та недоліки, а вибір конкретного виду залежить від цілей засновників, потреб потенційних учасників та специфіки їхньої діяльності.

На практиці, кожен вид НПФ має свої особливості функціонування, що впливає на їх поширеність та ефективність в Україні.

Відкриті НПФ є найбільш поширеним видом недержавних пенсійних фондів в Україні, що обумовлено їх доступністю для широкого кола учасників. За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, станом на 2023 рік в Україні функціонувало 53 НПФ, з яких 43 були відкритими [16, с. 5].

В українській системі недержавного пенсійного забезпечення функціонують три основні види пенсійних фондів, кожен з яких має свої особливості та призначення. Розглянемо їх детальніше.

Відкриті НПФ є найпоширенішою формою, що пояснюється їх універсальністю та доступністю. Їхньою головною перевагою є можливість залучення широкого кола учасників без прив'язки до конкретного роботодавця чи професії. Учасники мають значну свободу у виборі умов своєї участі, включаючи розмір внесків та періодичність їх сплати. Особливо важливо, що при зміні місця роботи людина може продовжувати участь у такому фонді. Однак ця універсальність має і зворотний бік - відкриті фонди не можуть забезпечити такий же персоналізований підхід, як корпоративні, а їх адміністрування потребує більших витрат.

Корпоративні НПФ, яких в Україні станом на 2023 рік налічувалося сім [16, с. 6], мають іншу специфіку. Їх головна цінність полягає у можливості створення пенсійних програм, що враховують особливості конкретного підприємства та його працівників. Такі фонди часто стають ефективним інструментом кадрової політики, допомагаючи утримувати цінних співробітників. Засновники мають більший контроль над діяльністю фонду та можуть краще узгоджувати інвестиційну стратегію з потребами підприємства. Проте корпоративні фонди мають суттєві обмеження, зокрема залежність від фінансового стану підприємства-засновника та складність адміністрування.

Професійні НПФ представлені в Україні найменше - лише трьома фондами [16, с. 6]. Вони орієнтовані на представників певних професій і мають потенціал розвитку особливо в галузях з підвищеними професійними ризиками, таких як

гірничодобувна промисловість, металургія чи хімічне виробництво. Також вони можуть бути ефективними для професій з сильними професійними об'єднаннями - лікарів, юристів, науковців. Однак створення та управління такими фондами вимагає складного узгодження інтересів працівників різних організацій однієї галузі.

Таким чином, класифікація та види недержавних пенсійних фондів створює можливості для розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, дозволяючи враховувати потреби різних категорій учасників та специфіку різних галузей економіки. При цьому важливо, що діяльність усіх видів фондів регулюється законодавством, яке встановлює вимоги до диверсифікації інвестицій та обмеження щодо напрямів інвестування, забезпечуючи надійність та ефективність їх функціонування.

1.3. Зарубіжний досвід функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення

Системи недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) у розвинених країнах світу мають тривалу історію становлення та значний досвід функціонування. Вивчення їхніх моделей, механізмів регулювання та результатів діяльності є важливим для визначення перспективних напрямів розвитку системи НПЗ в Україні. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виявити найбільш ефективні підходи та практики, які, за умови адаптації до українських реалій, можуть сприяти підвищенню ефективності та надійності системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Недержавне пенсійне забезпечення набуло значного поширення у розвинених країнах світу протягом останніх десятиліть. Це обумовлено демографічними змінами, зокрема старінням населення, що призводить до зростання навантаження на державні пенсійні системи. За даними Організації

економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), активи приватних пенсійних фондів у країнах-членах ОЕСР становлять у середньому близько 50% ВВП, а в окремих країнах цей показник перевищує 100% [17, с. 63].

Основними тенденціями розвитку недержавного пенсійного забезпечення у світі є:

1) Перехід від систем з визначеними виплатами до систем з визначеними внесками – більшість країн поступово відмовляються від схем з визначеними виплатами (DB) на користь схем з визначеними внесками (DC), що зумовлено прагненням роботодавців зменшити фінансові ризики та зобов'язання перед працівниками.

2) Запровадження автоматичного зарахування до пенсійних програм – багато країн впроваджують системи автоматичного зарахування працівників до пенсійних програм з можливістю відмови, що значно підвищує рівень охоплення населення приватними пенсійними програмами.

3) Розширення інвестиційних можливостей пенсійних фондів – відбувається лібералізація інвестиційних обмежень для пенсійних фондів, що дозволяє їм інвестувати в більш широкий спектр активів, включаючи акції, нерухомість, інфраструктурні проекти та альтернативні інвестиції.

4) Посилення регулювання та контролю – впроваджуються більш жорсткі вимоги до прозорості діяльності пенсійних фондів, розкриття інформації та управління ризиками.

5) Впровадження інноваційних пенсійних продуктів – розробляються нові пенсійні продукти, які враховують індивідуальні потреби та особливості різних груп населення, включаючи продукти з гарантованою дохідністю та продукти з елементами страхування життя.

У світовій практиці сформувалися різні моделі організації систем недержавного пенсійного забезпечення, які відрізняються за рівнем охоплення населення, роллю держави, роботодавців та працівників, а також механізмами функціонування. Розглянемо основні моделі, які успішно функціонують у різних країнах світу та наведені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Основні моделі організації НПЗ у країнах світу

Модель	Характеристики	Країни застосування
Корпоративна	Пенсійні програми створюються роботодавцями для своїх працівників. Професійні пенсійні фонди є основою системи. Висока роль роботодавців у фінансуванні пенсійних програм. Обов'язковість участі для певних категорій працівників.	Нідерланди, Швейцарія
Індивідуальна	Система базується на індивідуальних пенсійних рахунках. Висока роль особистої відповідальності громадян. Широке використання податкових стимулів. Різноманітність фінансових інститутів та продуктів.	Велика Британія, США
Змішана	Поєднання елементів корпоративної та індивідуальної моделей. Наявність як професійних, так і індивідуальних пенсійних програм. Гнучкість участі у різних програмах. Розподіл відповідальності між всіма суб'єктами.	Німеччина, Франція

Джерело: складено автором на основі [4; 18]

Кожна з зазначених моделей має свої переваги та недоліки, а вибір конкретної моделі залежить від соціально-економічних умов країни, традицій, рівня розвитку фінансового ринку та інших факторів. Розглянемо більш детально особливості функціонування систем недержавного пенсійного забезпечення в окремих країнах світу.

Країни Європейського Союзу демонструють значні успіхи у розвитку систем недержавного пенсійного забезпечення, хоча між ними існують суттєві відмінності у рівні охоплення населення, обсягах активів та ефективності функціонування. Розглянемо основні показники розвитку НПЗ в окремих країнах ЄС (табл. 1.4).

Дані таблиці свідчать про високий рівень розвитку систем НПЗ у країнах Північної Європи, зокрема у Нідерландах, Данії та Швеції. Ці країни характеризуються високим рівнем охоплення працюючого населення (65-90%), значними обсягами активів недержавних пенсійних фондів (107-229% ВВП) та

високою дохідністю інвестицій (5,5-6,2% річних). Розглянемо більш детально досвід функціонування систем недержавного пенсійного забезпечення в цих країнах.

Таблиця 1.4 – Основні показники розвитку НПЗ країн ЄС у 2023 р.

Країна	Охоплення працюючого населення, %	Активи НПФ до ВВП, %	Середня річна дохідність, %
Нідерланди	88	213	6,2
Данія	65	229	5,8
Швеція	90	107	5,5
Польща	66	7,9	4,2

Джерело: [4]

Нідерланди мають одну з найефективніших систем недержавного пенсійного забезпечення, що базується на обов'язкових професійних пенсійних фондах. Система охоплює 88% працюючого населення, а активи фондів складають 213% ВВП. Середній рівень заміщення доходу пенсіонера становить 70-80%.

Данська система характеризується автоматичною реєстрацією працівників з можливістю відмови, високою цифровізацією та гнучкими інвестиційними стратегіями. Активи фондів становлять 229% ВВП, а середня дохідність - 5,8% річних. Система охоплює 65% працюючого населення.

Шведська модель поєднує обов'язкову та добровільну участь, охоплюючи 90% працюючого населення. Система базується на індивідуальних рахунках з широким вибором інвестиційних стратегій. Активи фондів складають 107% ВВП при середній дохідності 5,5% річних [13, с.47].

Польська система, запроваджена в 1999 році, має тривірневу структуру з автоматичною реєстрацією працівників. Охоплює 66% працюючого населення, але має відносно невеликий обсяг активів - 7,9% ВВП.

Американська система відзначається різноманітністю пенсійних планів та значними податковими стимулами. Охоплює 60% працюючого населення, а активи

фондів становлять 140% ВВП. Характерним є перехід від планів з визначеними виплатами до планів з визначеними внесками.

Британська система з 2012 року використовує автоматичну реєстрацію працівників. Має різноманітні пенсійні схеми та значні податкові стимули. Активи фондів складають 120% ВВП. Важливу роль відіграє Національний трастовий пенсійний фонд (NEST) [19, с.54].

Німецька система має п'ять форм професійних пенсійних програм та консервативний підхід до інвестування. Охоплює 50% працюючого населення, активи становлять 7% ВВП. Особливістю є “пенсійні плани Рістера” з державними субсидіями.

Австралійська система “Superannuation” базується на обов'язкових внесках роботодавців (9,5%). Охоплює 90% працюючого населення, активи складають 140% ВВП. Відзначається високою ефективністю управління активами.

Чилійська модель, започаткована в 1981 році, базується на обов'язкових індивідуальних пенсійних рахунках з внеском 10% заробітної плати. Активи становлять 80% ВВП. Система управляється приватними компаніями (AFP) та має державну гарантію мінімальної пенсії [20, с.131].

Отже, на основі зарубіжного досвіду функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення щодо функціонування систем недержавного пенсійного забезпечення можна виділити три ключові висновки: По-перше, найбільш успішні системи НПЗ характеризуються високим рівнем охоплення населення (від 60% до 90%) та значними обсягами активів (понад 100% ВВП). Такі показники досягаються завдяки комбінації обов'язкової участі або автоматичної реєстрації працівників із суттєвими податковими стимулами. Особливо показовим є досвід країн Північної Європи - Нідерландів, Данії та Швеції, де системи НПЗ забезпечують високий рівень заміщення доходу для пенсіонерів. По-друге, ефективність систем НПЗ забезпечується комплексом взаємопов'язаних факторів: стабільним законодавчим середовищем, професійним управлінням інвестиціями, прозорістю діяльності пенсійних фондів та розвиненою фінансовою інфраструктурою. Важливу роль відіграє також цифровізація послуг та

впровадження інноваційних пенсійних продуктів, що робить систему більш доступною та зручною для учасників. По-третє, для успішної адаптації зарубіжного досвіду в Україні необхідно враховувати місцеві особливості та обмеження. Основними викликами є макроекономічна нестабільність, недостатній розвиток фінансового ринку та низький рівень довіри до фінансових інституцій. Подолання цих викликів потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення регуляторної бази, запровадження додаткових стимулів для участі та підвищення фінансової грамотності населення.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка розвитку ринку недержавного пенсійного страхування в Україні

Недержавне пенсійне страхування є важливою складовою системи соціального захисту населення, що доповнює загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та створює додаткові можливості для фінансової підтримки громадян після досягнення пенсійного віку

Ключовими суб'єктами на ринку недержавного пенсійного страхування в Україні виступають недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, які здійснюють страхування життя, та банківські установи, що залучають пенсійні вклади.

Станом на 31.12.2024 р. в Реєстрі недержавних пенсійних фондів міститься інформація про 59 недержавних пенсійних фондів (НПФ) та 17 адміністраторів НПФ. При цьому аналітична інформаційна довідка сформована за даними 15 адміністраторів щодо діяльності 51 діючого недержавного пенсійного фонду. Додатково в системі присутній один одноосібний засновник, який самостійно здійснює адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду [21].

Географічний розподіл недержавних пенсійних фондів в Україні характеризується значною концентрацією у столиці. Згідно з даними, наданими адміністраторами, недержавні пенсійні фонди зареєстровані у 7 регіонах України, при цьому найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 38 фондів, що становить 74,5% від загальної кількості діючих НПФ (рис. 2.1).

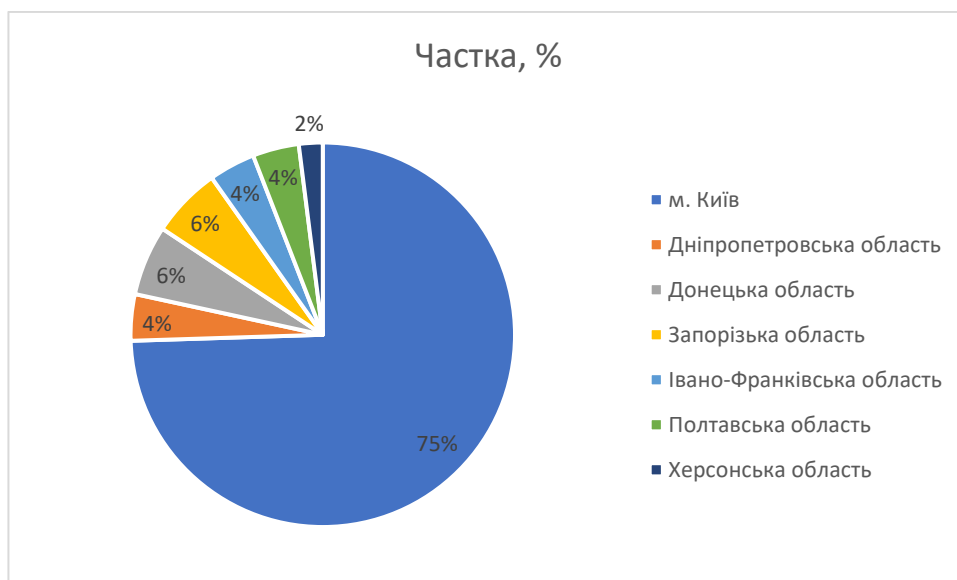

Рисунок 2.1 – Територіальний розподіл НПФ в Україні станом на 31.12.2024 р.

Джерело: складено автором на основі [21]

На основі аналізу діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні, проведеного за звітними даними станом на 31.12.2024, було визначено основні показники функціонування НПФ та темпи їх зростання. Усі результати зведено в таблицю 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні

Показники	2022	2023	2024	Темпи приросту, %	
				2023/2022	2024/2023
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	96,1	96,9	98,9	0,8	2,1
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	887,8	886,3	886,9	-0,2	0,1
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	4146,0	4889,8	5734,6	17,9	17,3
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2819,0	3043,2	3337,1	8,0	9,7
Пенсійні виплати, млн. грн.	1461,1	1661,7	1893,5	13,7	13,9
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	91,9	93,8	94,3	2,1	0,5
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	3285,6	4088,5	4959,2	24,4	21,3
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	2683,6	3403,8	4183,4	26,8	22,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	602,0	684,7	775,8	13,7	13,3

Джерело: [21]

Як бачимо, протягом 2022-2023 років кількість контрактів зросла на 0,8%, а у 2024 році збільшилася ще на 2,1%. Спостерігається незначне зменшення кількості учасників на 0,2% у 2023 році та незначне збільшення на 0,1% у 2024 році, а от вартість активів має стабільну позитивну динаміку: зростання на 17,9% у 2023 році та на 17,3% у 2024 році відповідно. Це свідчить про загальне покращення фінансової ситуації фондів протягом аналізованого періоду.

Причиною таких позитивних змін може слугувати адаптація до поточних економічних умов та підвищення рівня мінімальної заробітної плати, а отже — збільшення доходів та здатності українців вкладати кошти у пенсійні фонди.

Також, величина щорічних внесків протягом 3 років зросла на 18,4% (з 2819,0 млн грн до 3337,1 млн грн), що вказує на зростання довіри до системи та збільшення обсягів вкладень. Як наслідок, спостерігаємо збільшення кількості учасників, що отримують пенсійні виплати (+2,6% за три роки, з 91,9 до 94,3 тис. осіб).

Варто зазначити і про успішне інвестування коштів фондів та ефективне управління активами, про що свідчить позитивна динаміка показників інвестиційного доходу (зростання на 50,9% за три роки) та прибутку від інвестування (зростання на 55,9% за три роки). Підставою цього стали сприятливі умови на ринках капіталу, які забезпечують фондам вигідні можливості для інвестування.

Витрати також зросли: на 13,7% у 2023 році та на 13,3% у 2024 році, що є природним збільшенням витрат в умовах зростання обсягів діяльності. Отже, недержавні пенсійні фонди демонструють позитивну динаміку зростання фінансових показників, зокрема вартості активів, інвестиційного доходу та прибутків від інвестування. Це може вказувати на зростання довіри до цих фондів та їхню фінансову стійкість.

Наразі, кількість учасників НПФ становить 886,9 тис. осіб, з яких лише 94,3 тис. осіб отримують пенсійні виплати. Це становить 10,6% від загальної кількості учасників, що свідчить про переважно накопичувальний характер участі більшості клієнтів у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Станом на 31.12.2024 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 98,9 тис. пенсійних контрактів, що відображає поступове розширення клієнтської бази НПФ. Аналіз структури та динаміки пенсійних контрактів і вкладників дозволяє оцінити рівень залучення різних категорій учасників до системи недержавного пенсійного забезпечення та виявити основні тенденції її розвитку [21]. Детальний аналіз цих показників за останні три роки представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од. виміру	2022	2023	2024	Приріст 2023/2022 (%)	Приріст 2024/2023 (%)
Кількість вкладників юридичних осіб	тис. осіб	2,0	2,0	1,9	0,0	-5,0
Кількість вкладників фізичних осіб	тис. осіб	86,7	87,5	89,5	0,9	2,3
Загальна кількість вкладників	тис. осіб	88,7	89,5	91,4	0,9	2,1
Кількість укладених пенсійних контрактів з юридичними особами	тис. од.	6,7	6,6	6,6	-1,5	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами-підприємцями	тис. од.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами	тис. од.	89,3	90,2	92,2	1,0	2,2
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів	тис. од.	96,1	96,9	98,9	0,8	2,1

Джерело: [21]

Аналізуючи наведені дані, можна зазначити, що структура пенсійних контрактів станом на 31.12.2024 року розподілилася таким чином: з вкладниками-фізичними особами укладено 92,2 тис. шт. контрактів (93,2% від загальної кількості), з вкладниками-юридичними особами — 6,6 тис. шт. (6,7%), і незначна частка — 0,1 тис. шт. (0,1%) припадає на контракти з фізичними особами-підприємцями.

Порівняно зі станом на 31.12.2023 р. кількість пенсійних контрактів збільшилася на 2,1% (2,0 тис. шт.), що свідчить про поступове відновлення довіри

до системи недержавного пенсійного забезпечення. Збільшення загальної кількості контрактів відбулося переважно за рахунок зростання кількості контрактів з фізичними особами на 2,2% (2,0 тис. шт.), тоді як кількість контрактів з юридичними особами залишилася незмінною, а контракти з фізичними особами-підприємцями складають незначну частку ринку.

Якщо розглянути динаміку за два роки (2022-2024), то приріст кількості контрактів з фізичними особами склав 3,2% (2,9 тис. шт.), тоді як кількість контрактів з юридичними особами зменшилася на 1,5% (0,1 тис. шт.). Це свідчить про зростаючу активність фізичних осіб у формуванні додаткових пенсійних накопичень.

Щодо вкладників НПФ, то станом на 31.12.2024 їх загальна кількість становила 91,4 тис., з яких 89,5 тис. (98,0%) — фізичні особи, а лише 1,9 тис. (2,0%) — юридичні особи. Загальна кількість вкладників зросла на 2,1% (1,9 тис.) порівняно з 2023 роком, переважно за рахунок збільшення кількості вкладників-фізичних осіб на 2,3%, тоді як кількість вкладників-юридичних осіб зменшилася на 5,0%. За два роки (2022-2024) загальна кількість вкладників зросла на 3,0% (2,7 тис.), при цьому кількість вкладників-фізичних осіб збільшилася на 3,2% (2,8 тис.), а кількість вкладників-юридичних осіб зменшилася на 5,0% (0,1 тис.).

Переважання фізичних осіб у структурі вкладників та позитивна динаміка їх кількості свідчать про зростання індивідуальної відповідальності громадян за своє пенсійне забезпечення. Водночас зменшення кількості вкладників-юридичних осіб вказує на необхідність удосконалення механізмів залучення роботодавців до системи недержавного пенсійного забезпечення своїх працівників, що є важливим чинником розвитку корпоративного сегмента пенсійного ринку.

Аналіз показників участі громадян у системі недержавного пенсійного забезпечення дозволяє оцінити рівень охоплення населення та ефективність функціонування третього рівня пенсійної системи України. Важливим індикатором розвитку системи є не лише загальна кількість учасників НПФ, але й кількість осіб, які вже отримують пенсійні виплати. На рис. 2.2 представлено динаміку цих ключових показників за період 2022-2024 років.

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості учасників недержавних пенсійних фондів

Джерело: складено автором на основі [21]

Структура учасників недержавних пенсійних фондів за віковими та гендерними ознаками є важливим показником для аналізу охоплення різних верств населення системою недержавного пенсійного забезпечення. Вивчення цих характеристик дозволяє виявити існуючі диспропорції та розробити ефективні стратегії залучення недостатньо представлених груп населення. У таблиці 2.3 представлено розподіл учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 31.12.2024 р.

Таблиця 2.3 – Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 31.12.2024

Вікова група	Жінки, тис. осіб	Чоловіки, тис. осіб	Всього, тис. осіб	Питома вага від вікової категорії, %	
				жінок	чоловіків
до 25 років	1,5	2,0	3,5	42,9	57,1
25-50 років	179,0	242,0	421,0	42,5	57,5
50-60 років	100,7	123,3	224,0	45,0	55,0
старше 60 років	94,1	144,3	238,4	39,5	60,5
Всього	375,3	511,6	886,9	42,3	57,7

Джерело: [21]

Станом на 31.12.2024 переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років (47,5%), значну частку складають учасники вікової групи старше 60 років (26,9%) та від 50 до 60 років (25,2%). Найменша частка припадає на молодь до 25 років – лише 0,4%.

На рис. 2.3 представлено динаміку розподіл учасників НПФ за віковими групами станом на 31.12.2024

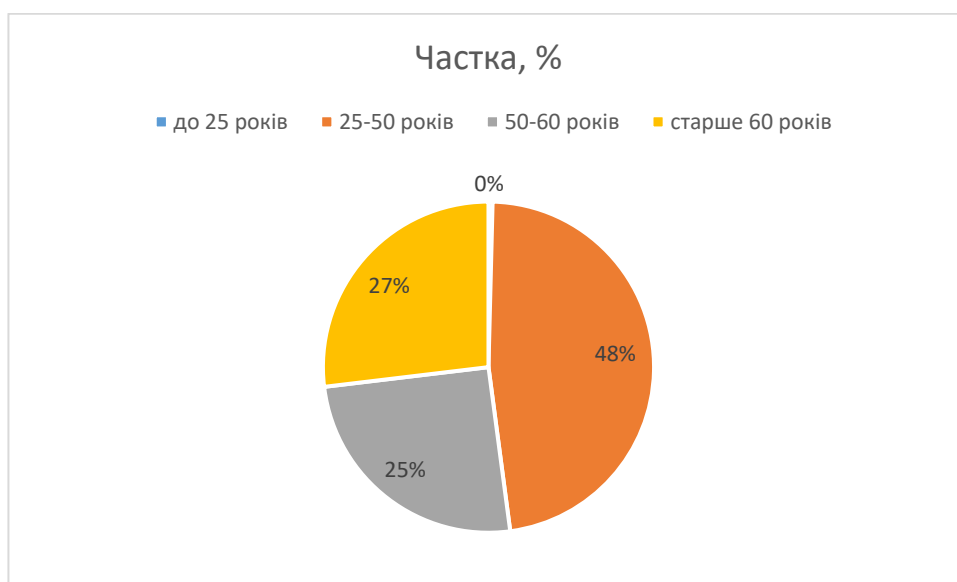

Рисунок 2.3 – Розподіл учасників НПФ за віковими групами станом на 31.12.2024 р.

Джерело: складено автором на основі [21]

У структурі учасників НПФ за статевою ознакою переважають чоловіки, які складають 57,7% від загальної кількості учасників (511,6 тис. осіб), тоді як жінки – 42,3% (375,3 тис. осіб) (рис.2.4). При цьому в кожній віковій групі спостерігається переважання чоловіків, особливо у віковій групі старше 60 років, де їхня кількість перевищує кількість жінок у 1,5 рази.

Рисунок 2.4 – Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 31.12.2024

Джерело: складено автором на основі [21]

Одним із ключових показників ефективності функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення є обсяг та структура пенсійних виплат. Аналіз динаміки цих виплат дозволяє оцінити реальну спроможність НПФ забезпечувати додатковий дохід учасникам після досягнення ними пенсійного віку. Особливо важливим є співвідношення між одноразовими виплатами та виплатами на визначений строк, оскільки це відображає довгострокову стабільність пенсійного забезпечення учасників та рівень довіри до системи. На рисунку 2.5 представлено динаміку пенсійних виплат за 2022-2024 роки з розподілом за видами виплат, що дозволяє простежити ключові тенденції у цій сфері.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.12.2024 становили 1893,5 млн грн, що на 13,9% більше порівняно з аналогічним періодом 2023 року. При цьому одноразові виплати зросли на 7,0%, пенсійні виплати на визначений строк – на 20,6%.

Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 31.12.2024 було здійснено пенсійних виплат 94,3 тисячі учасників, що становить 10,6% від загальної кількості учасників НПФ.

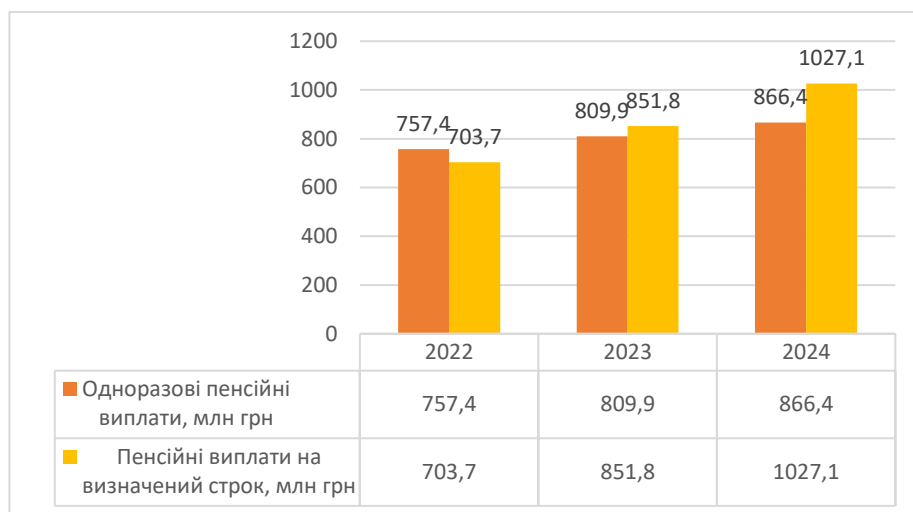

Рисунок 2.5 – Динаміка пенсійних виплат НПФ в Україні

Джерело: складено автором на основі [21]

Зростання обсягу пенсійних виплат на визначений строк більш високими темпами, ніж одноразових виплат, свідчить про зміцнення довіри учасників до системи недержавного пенсійного забезпечення та перевагу довгострокових стратегій отримання пенсійних виплат.

Сума пенсійних внесків станом на 31.12.2024 становить 3337,1 млн грн, збільшившись на 9,7% (293,9 млн грн) порівняно з аналогічним періодом 2023 року. У загальній сумі пенсійних внесків основну частину, або 76,4%, становлять пенсійні внески від юридичних осіб – 2548,1 млн грн (рис. 2.6).

Рисунок 2.6 – Динаміка пенсійних внесків до НПФ в Україні

Джерело: складено автором на основі [21]

На збільшення суми пенсійних внесків станом на 31.12.2024 переважно вплинуло збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 25,8% (159,1 млн грн), від юридичних осіб – на 5,6% (134,6 млн грн) та від фізичних осіб-підприємців – на 33,3% (0,1 млн грн).

Середній розмір пенсійного внеску за 2024 рік на одного вкладника:

- юридичну особу та фізичну особу-підприємця становить 75396,94 гривні;
- фізичну особу становить 1793,77 гривні.

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 31.12.2024 становила 5734,6 млн грн, що на 17,3% (844,8 млн грн) більше порівняно з аналогічним періодом 2023 року та на 38,3% (1588,6 млн грн) більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Для НПФ характерно формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Станом на 31.12.2024 основними напрямками інвестування пенсійних активів стали державні цінні папери, грошові кошти на банківських рахунках та облігації підприємств (табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Структура інвестованих пенсійних активів станом на 31.12.2024 р.

Назва активу	Загальна вартість, млн грн	Частка в загальній сумі активів, %
Державні цінні папери	2848,9	49,7
Грошові кошти на рахунках у банках	2400,7	41,8
Облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	289,5	5,0
Акції	58,7	1,0
Дебіторська заборгованість	38,2	0,7
Банківські метали	32,7	0,6
Об'єкти нерухомості	28,9	0,5
Облігації внутрішніх місцевих позик	21,2	0,4
Інші інвестиції	15,8	0,3
Всього	5734,6	100,0

Джерело: [21]

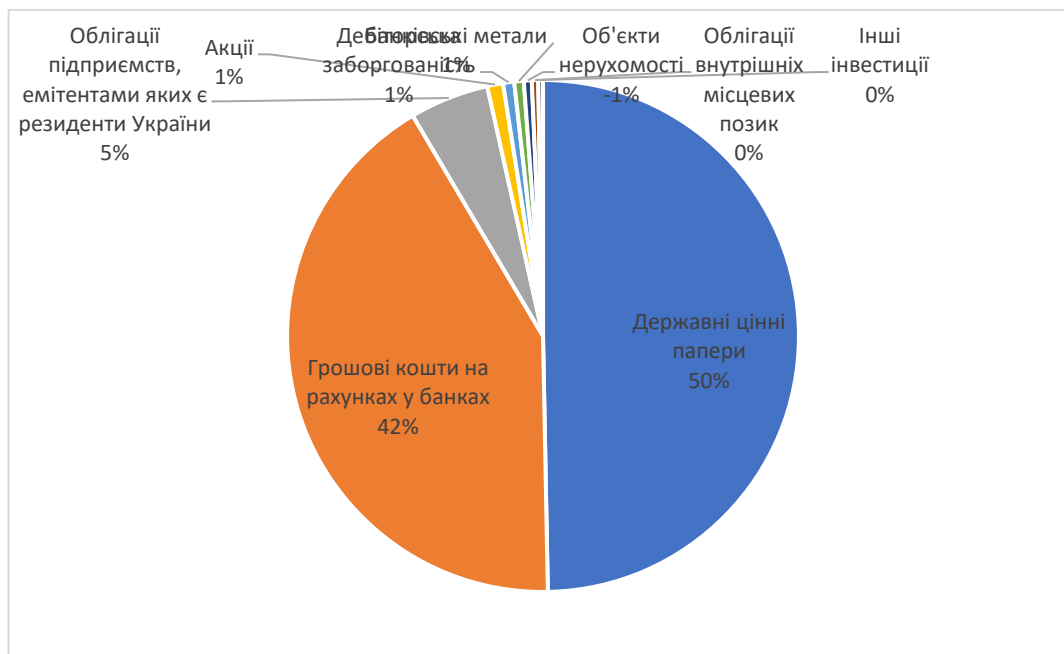

Рисунок 2.7 – Структура інвестованих пенсійних активів у 2024 р., %

Джерело: складено автором на основі [21]

Як видно з наведених даних, для НПФ характерно формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Такий консервативний підхід обумовлений прагненням забезпечити збереження пенсійних накопичень учасників та захистити їх від інфляційних процесів.

Найбільшу частку в структурі інвестованих пенсійних активів займають державні цінні папери – 49,7% (2848,9 млн грн). Це пояснюється тим, що державні облігації вважаються найбільш надійними фінансовими інструментами, які забезпечують гарантований дохід при мінімальному ризику. Значна частка інвестицій у державні цінні папери також свідчить про обмеженість альтернативних інвестиційних можливостей на українському фінансовому ринку.

Другою за значущістю категорією активів є грошові кошти, розміщені на рахунках у банках, – 41,8% (2400,7 млн грн). Високий рівень ліквідності банківських депозитів дозволяє НПФ оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та забезпечувати виконання зобов'язань перед учасниками. Разом державні цінні папери та банківські депозити становлять 91,5% загального обсягу

інвестованих активів, що підтверджує консервативність інвестиційної політики НПФ.

Значно меншу частку в структурі інвестицій займають облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України, – 5,0% (289,5 млн грн). Невисока популярність цього фінансового інструменту може бути пов'язана з вищим рівнем ризику порівняно з державними цінними паперами та недостатнім розвитком корпоративного сегмента фондового ринку України.

Інвестиції в акції становлять лише 1,0% (58,7 млн грн) загального обсягу інвестованих активів. Такий низький показник може пояснюватися високою волатильністю фондового ринку та обмеженим вибором ліквідних акцій на українських біржах.

Решта категорій активів має ще меншу питому вагу: дебіторська заборгованість – 0,7%, банківські метали – 0,6%, об'єкти нерухомості – 0,5%, облігації внутрішніх місцевих позик – 0,4%, інші інвестиції – 0,3%. Таке незначне представлення цих активів у портфелях НПФ свідчить про обережне ставлення до альтернативних інвестиційних можливостей та складнощі з диверсифікацією інвестиційних портфелів.

Порівняння структури інвестованих активів з попередніми періодами показує тенденцію до зростання частки більш доходних фінансових інструментів. Так, порівняно з 2023 роком, у 2024 році відбулося суттєве збільшення вкладень в облігації підприємств (+59,9%) та акції (+31,3%), що свідчить про поступову диверсифікацію інвестиційних портфелів НПФ. Водночас зменшення вкладень у дебіторську заборгованість (-34,6%) та об'єкти нерухомості (-28,8%) відображає прагнення до підвищення ліквідності та якості інвестиційних портфелів.

Загалом, структура інвестованих пенсійних активів відображає консервативний підхід НПФ до управління коштами учасників, спрямований насамперед на збереження пенсійних накопичень. Проте невисока диверсифікація інвестицій може обмежувати потенційну доходність пенсійних активів, що у довгостроковій перспективі може негативно впливати на розмір пенсійних виплат. Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності НПФ важливим є

розширення спектру доступних інвестиційних інструментів та розвиток фінансового ринку України в цілому.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2024 зросли на 13,3% у порівнянні з аналогічним періодом 2023 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять 775,8 млн грн.

Аналіз витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, є важливим аспектом оцінки ефективності функціонування недержавних пенсійних фондів. Рівень та структура таких витрат безпосередньо впливають на чисту дохідність інвестицій для учасників НПФ та, відповідно, на розмір їхніх майбутніх пенсійних виплат. Моніторинг цих показників дозволяє виявити можливості для оптимізації операційної діяльності фондів та забезпечення більш раціонального використання пенсійних активів. У таблиці 2.5 представлено детальну структуру витрат НПФ станом на 31.12.2024, що відображає основні напрями використання коштів на обслуговування пенсійних активів.

Таблиця 2.5 – Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2024 р.

Витрати	Сума, млн грн	Частка, %
Винагорода за надання послуг з управління активами НПФ	422,0	54,4
Витрати на оплату послуг з адміністрування НПФ	253,0	32,6
Оплата послуг зберігача	51,1	6,6
Оплата інших послуг, надання яких передбачено законодавством	25,1	3,2
Оплата послуг з проведення планових аудиторських перевірок	16,4	2,1
Оплата послуг, пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами	8,2	1,1
Всього	775,8	100,0

Джерело: [21]

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2024 зросли на 13,3% у порівнянні з аналогічним періодом 2023 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять 775,8 млн грн .

Частка витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2024 у рис. 2.8.

Рис. 2.8 – Частка витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2024 р.

Джерело: складено автором на основі [21]

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату послуг з управління активами НПФ (54,4%) та адміністрування НПФ (32,6%).

На основі проведеного аналізу діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за 2022-2024 роки можна зробити висновок про стабільне зростання системи недержавного пенсійного забезпечення, незважаючи на складні економічні умови. Загальна вартість активів НПФ демонструє суттєве збільшення – на 17,3% за 2024 рік і на 38,3% за два роки, що свідчить про зміцнення фінансової потужності системи. В структурі учасників переважають особи віком від 25 до 50 років (47,5%), що відповідає найбільш економічно активній частині населення, однак частка молоді до 25 років залишається критично низькою (0,4%), що вказує на необхідність популяризації системи серед молодого покоління. Спостерігається також помітний гендерний дисбаланс – 57,7% чоловіків проти 42,3% жінок, причини якого потребують додаткового дослідження.

Інвестиційна діяльність НПФ характеризується консервативним підходом – майже 91,5% активів інвестуються в державні цінні папери (49,7%) та банківські

депозити (41,8%), що забезпечує надійність, але обмежує потенційну дохідність. Водночас позитивною тенденцією є поступова диверсифікація інвестиційних портфелів, про що свідчить зростання вкладень в облігації підприємств (+59,9%) та акції (+31,3%). Пожвавлення активності у системі підтверджується зростанням пенсійних виплат на 13,9% та пенсійних внесків на 9,7% у 2024 році, при цьому особливо важливим є збільшення частки виплат на визначений строк, що вказує на зміцнення довіри до системи недержавного пенсійного забезпечення.

Серйозним викликом залишається нерівномірний регіональний розвиток системи – 74,5% усіх НПФ зосереджені у столиці, що створює проблеми з доступністю недержавного пенсійного забезпечення для населення в інших регіонах України. Незважаючи на позитивну динаміку фінансових показників, загальне охоплення населення системою НПФ залишається низьким – менше 3% від загальної чисельності населення України, що свідчить про значний потенціал для розширення системи. Структура витрат НПФ викликає занепокоєння – на управління активами та адміністрування припадає разом 87% від усіх витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, що може негативно впливати на кінцеву дохідність для учасників.

Таким чином, оцінка розвитку ринку недержавного пенсійного страхування в Україні демонструють позитивну динаміку розвитку, однак для реалізації повного потенціалу цієї системи необхідно вирішити низку проблем. Це, зокрема, підвищення рівня фінансової грамотності населення та популяризація системи серед молоді, забезпечення більш рівномірного регіонального розвитку, оптимізація структури витрат, розширення інвестиційних можливостей та забезпечення ефективної диверсифікації портфелів. Вирішення цих завдань сприятиме подальшому зміцненню системи недержавного пенсійного забезпечення та підвищенню її ролі у формуванні пенсійних доходів громадян України.

2.2. Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів на прикладі НПФ СК ТАС “Life”

Важливу роль на ринку недержавного пенсійного страхування відіграють компанії зі страхування життя, які пропонують довгострокові програми накопичувального страхування життя з пенсійною складовою.

За даними за 2023 рік, на ринку страхування життя України діяло 11 компаній, з яких 5 найбільших контролювали понад 86% ринку. Лідируючі позиції займали такі компанії, як Метлайф, ТАС, Уніка Життя, PZU Україна Страхування Життя та ARX Life. При цьому, незважаючи на труднощі воєнного часу, ринок поступово відновлювався, зокрема зростав обсяг страхових премій та кількість клієнтів [22].

ТАС Life посідає друге місце на ринку недержавного пенсійного забезпечення України за обсягом страхових премій (160,9 млн грн) та кількістю учасників пенсійних програм (32,4 тис. осіб), поступаючись лише компанії MetLife. При цьому ТАС Life демонструє найвищу середню доходність за пенсійними договорами – 15,6%, що перевищує показники конкурентів (14,3% у MetLife, 13,8% у УНІКА Життя та 12,7% у PZU Україна Страхування життя) [23].

Для об'єктивної оцінки ефективності діяльності ТАС Life у сфері недержавного пенсійного забезпечення доцільно порівняти її з іншими провідними компаніями на цьому ринку (табл. 2.6).

Висока доходність за пенсійними договорами є важливим конкурентним перевагою ТАС Life, особливо в умовах інфляції та економічної нестабільності, коли збереження та примноження пенсійних накопичень стає ключовим фактором вибору страхової компанії для клієнтів.

Приватне акціонерне товариство «Страхова компанія “ТАС” (ПрАТ “СК “ТАС”)), більш відома під брендом ТАС Life, є однією з провідних страхових компаній України, що спеціалізується на страхуванні життя та недержавному

пенсійному забезпеченні. Компанія була заснована 6 травня 2000 року і входить до складу фінансово-інвестиційної групи “ТАС” [28].

Таблиця 2.6 – Порівняльна характеристика провідних компаній на ринку недержавного пенсійного забезпечення України, 2023 рік

Показник	ТАС Life	MetLife	PZU Україна Страхування життя	УНІКА Життя
Страхові премії за пенсійними програмами, млн грн	160,9	196,2	95,2	85,2
Частка ринку за страховими преміями, %	28,5	34,7	16,8	15,1
Інвестиційний дохід за пенсійними договорами, млн грн	288,4	327,6	142,5	181,8
Середня доходність за пенсійними договорами, %	15,6	14,3	12,7	13,8
Кількість учасників пенсійних програм, тис. осіб	32,4	38,6	21,2	19,4

Джерело: розроблено автором на основі [23, 24, 25, 26, 27]

За понад 20 років діяльності СК ТАС Life зайняла стійкі позиції на ринку страхування життя України, увійшовши до ТОП-5 страховиків за обсягом страхових премій та активів. В умовах воєнного часу компанія продовжує активно функціонувати та надавати широкий спектр послуг зі страхування життя та пенсійного забезпечення.

Пенсійне страхування є одним із ключових напрямків діяльності СК ТАС Life, яка пропонує продукт “ТАС-Пенсія” – програму недержавного пенсійного забезпечення, що дозволяє клієнтам формувати додаткові пенсійні заощадження. Недержавний Пенсійний Фонд (НПФ) ТАС представляється як “спосіб накопичити виключно на власну достойну пенсію, подорожувати, не залежати від дітей та радувати онуків гарними дорогими подарунками” [28].

Страхова компанія ТАС Life пропонує клієнтам різноманітні програми недержавного пенсійного забезпечення, які можна умовно поділити на дві групи:

1. Індивідуальні програми пенсійного страхування – призначені для фізичних осіб, які самостійно хочуть накопичити кошти на майбутню пенсію;

2. Корпоративні програми пенсійного страхування – розроблені для підприємств, які прагнуть забезпечити своїх працівників додатковими пенсійними виплатами.

Основним продуктом компанії в сегменті недержавного пенсійного забезпечення є програма “ТАС-Пенсія”, яка поєднує в собі накопичувальну та страхову складові. За цією програмою клієнт отримує:

- можливість самостійно визначати розмір і періодичність внесків;
- гарантовану дохідність (від 2% річних у гривнях);
- додатковий інвестиційний дохід;
- податкові пільги (можливість отримати податкову знижку до 18% від суми внеску);
- страховий захист (у разі передчасної смерті застрахованої особи її спадкоємці отримують страхову виплату);
- можливість почати отримувати пенсійні виплати на 10 років раніше, ніж державну пенсію (з 50 років) [29].

Програма “ТАС-Пенсія” пропонується у двох варіантах:

- 1) З довічними пенсійними виплатами;
- 2) З виплатами протягом визначеного терміну (10, 15 або 20 років) [29].

ТАС Life активно розвиває напрямок корпоративного пенсійного забезпечення, пропонуючи підприємствам комплексні програми, які допомагають роботодавцям мотивувати персонал та забезпечувати соціальний захист працівників. Корпоративна програма представляється як “спосіб без додаткових затрат для підприємства подбати про старість своїх працівників”, що підходить для колективів від 5 працівників.

Для корпоративних клієнтів компанія пропонує:

- підвищення лояльності співробітників;
- податкові пільги (внески на пенсійне страхування працівників можна віднести до валових витрат);
- гнучкі умови для різних категорій співробітників;
- можливість використання як інструменту мотивації персоналу.

Аналізуючи діяльність ТАС Life у сфері недержавного пенсійного страхування, важливо розглянути ключові фінансові показники, що характеризують ефективність компанії на цьому напрямку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Ключові показники діяльності ТАС Life у сфері недержавного пенсійного страхування за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	I півріччя 2024 року	Темп приросту, % (2023/2022)	Темп приросту, % (I півр. 2024/2023)
Страхові премії за програмою “ТАС-Пенсія”, млн грн	144,3	160,9	95,6	+11,5	-
Кількість укладених договорів пенсійного страхування, тис. шт.	29,5	32,4	18,7	+9,8	-
Страхові виплати за пенсійними договорами, млн грн	53,2	63,2	38,5	+18,8	-
Сформовані страхові резерви за пенсійними договорами, млн грн	1443,4	1609,8	1682,3	+11,5	+4,5
Інвестиційний дохід за пенсійними договорами, млн грн	142,5	288,4	146,7	+102,4	-

Джерело: розроблено автором на основі [30, 31]

ТАС Life демонструє стабільне зростання основних показників діяльності у сфері недержавного пенсійного страхування. Страхові премії за програмою “ТАС-Пенсія” зросли на 11,5% у 2023 році порівняно з 2022 роком, досягнувши рівня 160,9 млн грн. Кількість укладених договорів пенсійного страхування також зросла на 9,8%, що свідчить про підвищення інтересу клієнтів до недержавного пенсійного забезпечення, незважаючи на складні економічні умови воєнного часу.

Особливо слід відзначити значне зростання інвестиційного доходу за пенсійними договорами – на 102,4% у 2023 році порівняно з 2022 роком. Це може бути пояснено як збільшенням обсягу сформованих страхових резервів (на 11,5%), так і більш ефективною інвестиційною стратегією компанії.

Інвестиційна діяльність є ключовим елементом забезпечення доходності за договорами пенсійного страхування. ТАС Life, як і інші страхові компанії, що працюють на ринку недержавного пенсійного забезпечення, інвестує кошти, сформовані за рахунок страхових премій, у різні фінансові інструменти з метою отримання інвестиційного доходу.

Рисунок 2.9 – Структура інвестиційного портфеля ТАС Life за договорами пенсійного страхування, 2023 рік

Джерело: розроблено автором на основі [30, 31]

Аналіз структури інвестиційного портфеля ТАС Life за договорами пенсійного страхування показує, що компанія дотримується консервативної інвестиційної стратегії, розміщуючи більшу частину коштів (54,2%) у державні цінні папери, які вважаються низькоризиковими інвестиційними інструментами. Значна частка коштів (30,0%) розміщується на депозитах у надійних банках, що забезпечує стабільний інвестиційний дохід. Корпоративні облігації складають 11,3% портфеля, а інші інвестиції – 4,5%.

Така структура інвестиційного портфеля відповідає загальній тенденції на ринку недержавного пенсійного забезпечення України, де більшість компаній надають перевагу консервативним інвестиційним стратегіям, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Програма “ТАС-Пенсія” передбачає два основні етапи:

1) Накопичувальний період – час, протягом якого клієнт сплачує страхові внески, а страхова компанія інвестує ці кошти для отримання інвестиційного доходу. Мінімальний накопичувальний період становить 5 років.

2) Період виплат – час, протягом якого клієнт отримує пенсійні виплати. Може бути довічним або тривати визначений строк (10, 15 або 20 років).

Програма “ТАС-Пенсія” передбачає гарантований інвестиційний дохід у розмірі 2% річних для договорів у гривні та 0% для договорів у доларах США або євро. Крім того, компанія щорічно нараховує додатковий інвестиційний дохід, який залежить від результатів інвестиційної діяльності компанії.

Важливою особливістю програми є можливість індексації (збільшення) страхових внесків з метою захисту від інфляції. Коефіцієнт індексації становить 5% для договорів у гривні та 2% для договорів у доларах США або євро.

Для визначення сильних і слабких сторін ТАС Life у сфері недержавного пенсійного страхування, а також можливостей і загроз, що впливають на її діяльність, проведемо SWOT-аналіз (табл. 2.8).

Таким чином, аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів на прикладі НПФ СК ТАС “Life” одним із лідерів ринку недержавного пенсійного забезпечення України, посідаючи друге місце за обсягом страхових премій та кількістю учасників пенсійних програм. Компанія демонструє стабільне зростання основних показників діяльності у сфері недержавного пенсійного страхування, зокрема, страхових премій, кількості укладених договорів та інвестиційного доходу.

ТАС Life пропонує клієнтам різноманітні програми недержавного пенсійного забезпечення, які поєднують накопичувальну та страхову складові, забезпечуючи формування додаткових пенсійних заощаджень та страховий захист. Інвестиційна стратегія компанії характеризується консервативним підходом, з розміщенням більшої частини коштів у державні цінні папери та банківські депозити, що забезпечує стабільний, але відносно невисокий інвестиційний дохід.

Таблиця 2.8 SWOT-аналіз діяльності ТАС Life у сфері недержавного пенсійного страхування

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Тривалий досвід роботи на ринку (понад 20 років). • Висока доходність за пенсійними договорами. • Стабільне фінансове становище компанії. • Широка мережа продажів. • Потужна підтримка фінансово-інвестиційної групи “ТАС”. 	<ul style="list-style-type: none"> • Обмежена кількість варіантів пенсійних програм • Відносно високі адміністративні витрати • Недостатня цифровізація процесу обслуговування клієнтів • Низька диверсифікація інвестиційного портфеля • Недостатня гнучкість умов договорів пенсійного страхування
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • Зростання інтересу населення до недержавного пенсійного забезпечення • Впровадження другого рівня пенсійної системи • Розвиток цифрових каналів продажів • Розширення спектру інвестиційних можливостей • Поширення корпоративних програм пенсійного забезпечення 	<ul style="list-style-type: none"> • Нестабільна економічна ситуація та висока інфляція • Низька платоспроможність населення • Зростання конкуренції на ринку • Зміни в законодавстві щодо оподаткування страхових виплат • Валютні ризики для договорів у іноземній валюті

Джерело: розроблено автором самостійно

2.3. Основні проблеми та стримуючі фактори розвитку недержавного пенсійного страхування

Недержавне пенсійне страхування в Україні, попри свій значний потенціал, стикається з низкою проблем системного характеру, що суттєво стримують його розвиток. Аналіз сучасного стану цього сегменту фінансового ринку дозволяє виділити кілька ключових груп проблем.

Для більш детального розуміння проблем недержавного пенсійного страхування в Україні розглянемо їх класифікацію за відповідними групами (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Класифікація проблем розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні

Група проблем	Прояви проблем	Наслідки
Економічні	Висока інфляція та девальвація національної валюти. Низький рівень доходів населення. Нестабільність фінансового ринку. Обмеженість інвестиційних інструментів. “Тінізація” заробітних плат.	Знецінення пенсійних накопичень Неможливість формування значних пенсійних накопичень. Низька дохідність пенсійних активів. Складність диверсифікації інвестиційного портфеля. Звуження бази потенційних учасників.
Політично-правові	Неповноцінне впровадження накопичувальної системи. Нестабільність законодавства. Відсутність системи гарантування пенсійних накопичень. Недостатня прозорість діяльності НПФ. Незавершеність пенсійної реформи.	Відсутність синергії між різними рівнями пенсійної системи. Підвищення інвестиційних ризиків. Зниження довіри до системи. Ускладнення контролю з боку учасників. Непередбачуваність пенсійних реформ.
Соціально-психологічні	Низький рівень фінансової грамотності населення. Недовіра до недержавних фінансових інституцій. Відсутність культури довгострокових заощаджень. Недостатня інформованість про можливості НПС.	Пасивна поведінка потенційних учасників. Низький рівень участі у НПС. Покладання пенсійного забезпечення лише на державу. Фокус на короткострокових фінансових рішеннях. Непоінформованість про переваги участі у НПС.
Інституціональні	Недостатній розвиток фінансових інституцій. Слабка взаємодія пенсійних фондів з іншими фінансовими установами. Висока вартість адміністрування НПФ. Недостатній рівень корпоративного управління. Обмежена конкуренція між НПФ	Обмеженість продуктів для пенсійних накопичень. Зниження ефективності діяльності пенсійних фондів. Зменшення дохідності пенсійних активів. Потенційні конфлікти інтересів у діяльності НПФ. Недостатня якість послуг для учасників
Воєнні та форс-мажорні	Втрата частини активів внаслідок війни. Еміграція трудового населення. Обмеження інвестиційної діяльності під час воєнного стану. Ризики фізичного знищення інфраструктури. Зростання соціальних видатків державного бюджету	Знецінення накопичених пенсійних активів. Зменшення кількості потенційних учасників. Зниження ефективності управління активами. Додаткові витрати на відновлення діяльності. Відтермінування впровадження другого рівня пенсійної системи.

Джерело: розроблено автором самостійно

Однією з фундаментальних проблем залишається макроекономічна нестабільність, яка створює несприятливе середовище для довгострокових фінансових інвестицій. Військове вторгнення РФ, складна демографічна ситуація, еміграційні процеси, “тінізація” ринку праці, скорочення виробництва та кількості зайнятих суттєво ускладнюють нормальне функціонування системи пенсійного забезпечення загалом. Висока інфляція та девальвація національної валюти підбивають довіру до фінансових інструментів довгострокового характеру, роблячи їх менш привабливими для потенційних учасників [32].

Друга важлива група проблем є наслідком недостатнього розвитку фінансового ринку України. На сьогодні в Україні обмежене коло інвестиційних інструментів і галузей, куди можна інвестувати пенсійні заощадження [41]. Для ефективного функціонування накопичувальної пенсійної системи необхідно, щоб пенсійний актив на пенсійних рахунках хоча б на 3% перевищував рівень інфляції в країні. Проте в умовах падіння реальної економіки та обмеженості ліквідних фінансових інструментів з низьким рівнем ризику забезпечити таку прибутковість вкрай складно.

Третім важливим фактором є низький рівень довіри населення до недержавних фінансових інституцій. Сьогодні основна проблема розвитку недержавного пенсійного страхування полягає у недостатній обізнаності та недовірі населення до діяльності недержавних фінансових інститутів, що забезпечують функціонування добровільного накопичувального рівня пенсійного забезпечення (банки, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди). Історичний досвід фінансових шахрайств, банкрутств страхових компаній та банків сформував у громадян психологічний бар'єр щодо довгострокових накопичень через недержавні фінансові установи.

Четвертим істотним стримуючим фактором є недосконалість законодавчої бази та нормативного регулювання. Відсутність дієвих механізмів захисту пенсійних накопичень від знецінення, недостатньо ефективний державний нагляд за діяльністю пенсійних фондів та страхових компаній, а також відсутність

належної системи гарантування пенсійних накопичень зменшують привабливість недержавного пенсійного страхування для потенційних учасників.

Важливо зазначити, що в умовах воєнного часу впровадження накопичувальної системи пенсійного страхування під час війни є ризикованим кроком, адже потребує додаткових фінансових видатків з державного бюджету. Наразі єдиним джерелом наповнення солідарної системи є єдиний соціальний внесок, який сплачують роботодавці та самозайняті особи. Для запровадження другого рівня пенсійної системи частину єдиного соціального внеску необхідно перерозподіляти на накопичувальні пенсії, що зменшить надходження до Пенсійного фонду України та збільшить дотації з державного бюджету на виплати пенсій.

Стримуючим фактором розвитку недержавного пенсійного страхування є також недостатня активність роботодавців. Для популяризації та розвитку недержавного пенсійного страхування слід робити акценти на залученні роботодавців через програми корпоративного страхування життя та недержавного пенсійного забезпечення. Проте наразі більшість роботодавців не зацікавлені у формуванні пенсійних програм для своїх працівників через низку причин, включаючи фінансові обмеження та відсутність достатніх податкових стимулів [32].

Проблематика недержавного пенсійного страхування поглиблюється також особливостями сучасного стану демографічної структури населення та ринку праці. За даними Пенсійного фонду України, сьогодні на 1 працюючу особу припадає 1 особа пенсійного віку. До повномасштабного вторгнення на 1,3 офіційно працюючу людину припадав 1 пенсіонер. Така демографічна ситуація створює додатковий тиск на солідарну систему та потребує розвитку альтернативних джерел пенсійного забезпечення.

Таким чином, основні проблеми та стримуючі фактори розвитку недержавного пенсійного страхування гальмується низкою комплексних проблем економічного, правового, соціального та інституційного характеру, що посилюються умовами воєнного часу. Для подолання цих викликів необхідна

системна державна політика, спрямована на стабілізацію макроекономічної ситуації, удосконалення законодавства, підвищення фінансової грамотності населення, активізацію участі роботодавців та розвиток інфраструктури фінансового ринку. Без усунення наявних бар'єрів забезпечення сталого функціонування та розвитку недержавного пенсійного страхування залишається малоімовірним.

2.4. Напрями вдосконалення та перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні потребує комплексного підходу, спрямованого на вирішення виявлених проблем та подолання існуючих обмежень. Враховуючи поточний стан та перспективи розвитку, можна виділити кілька стратегічних напрямів удосконалення цієї системи. Для практичної реалізації зазначених напрямів розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення необхідно застосувати конкретні інструменти та механізми, перелік яких наведено на рисунку 2.10.

Першочерговим напрямом є підвищення довіри населення до інституцій недержавного пенсійного забезпечення [36]. Наявність ефективної інформаційної політики є важливою для збільшення довіри населення до недержавних пенсійних фондів. Рациональна побудова такої політики визначається її здатністю забезпечити зрозумілість та доступність інформації для потенційних вкладників та учасників фонду. Необхідно впроваджувати систематичну роботу з підвищення фінансової грамотності населення, роз'яснювати принципи функціонування недержавних пенсійних фондів, страхових компаній та інших фінансових установ, що працюють у сфері пенсійного забезпечення [33].

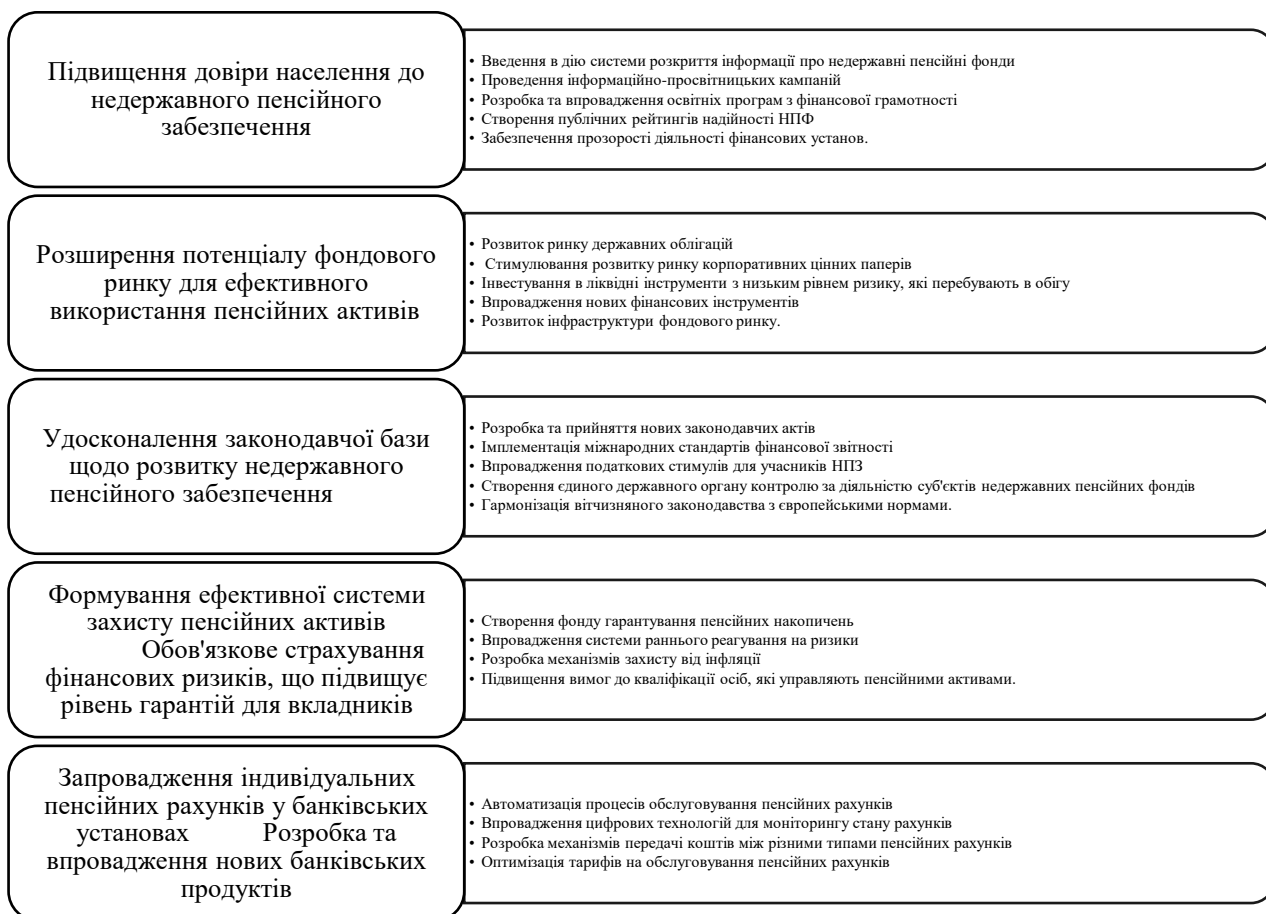

Рисунок 2.10 – Напрями та інструменти розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Джерело: розроблено автором самостійно

Другим важливим напрямом є розширення потенціалу фінансового ринку для ефективного використання пенсійних активів. Для цього необхідно розширення потенціалу фондового ринку для ефективного використання пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм, створення нових інвестиційних інструментів з оптимальним співвідношенням ризику та дохідності, розвиток ринку державних облігацій та корпоративних цінних паперів, а також забезпечення їх ліквідності та надійності [36; 39; 42; 43].

Третім напрямом є удосконалення законодавчої бази щодо подальшого розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. Необхідно створити правові передумови для ефективного функціонування недержавних пенсійних фондів, страхових компаній та банківських установ у сфері пенсійного

забезпечення, розробити та впровадити механізми захисту пенсійних накопичень від інфляції та інших ризиків, а також забезпечити узгодженість законодавства в сфері пенсійного забезпечення, оподаткування та інвестиційної діяльності.

Четвертим напрямом є формування ефективної системи захисту пенсійних активів добровільної накопичувальної пенсійної системи. Це передбачає створення системи гарантування пенсійних накопичень, подібної до системи гарантування вкладів фізичних осіб, підвищення ефективності державного нагляду за діяльністю недержавних пенсійних фондів та інших фінансових установ, а також розробку та впровадження механізмів управління ризиками у діяльності цих установ [34; 36].

П'ятим напрямом є запровадження індивідуальних пенсійних рахунків у банківських установах та оптимізація витрат на їх обслуговування. Це дозволить створити більш гнучкі та доступні інструменти пенсійного забезпечення, розширити канали надання пенсійних послуг, а також зменшити витрати на адміністрування пенсійних рахунків.

В умовах воєнного стану, зростання рівня інфляції та відповідно, зниження реального доходу населення, збільшення частки непрацездатного населення тощо, гальмує впровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Тому розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення поруч із солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, створить нові можливості для підвищення добробуту населення та сприятиме стимулюванню економічного розвитку держави [40].

Особливу увагу слід приділити розвитку корпоративних пенсійних програм, оскільки вони мають значний потенціал для розширення кола учасників недержавного пенсійного забезпечення. Для популяризації та розвитку недержавного пенсійного страхування слід робити акценти на залученні роботодавців через програми корпоративного страхування життя та недержавного пенсійного забезпечення. Це дозволить залучити до системи недержавного пенсійного забезпечення значну кількість працівників, які самостійно не були готові брати участь у таких програмах.

Досвід розвинених країн показує, що ефективна система недержавного пенсійного забезпечення може суттєво підвищити рівень пенсійного забезпечення громадян та сприяти розвитку економіки через акумуляцію довгострокових інвестиційних ресурсів. Розвиток та популяризація системи недержавного пенсійного забезпечення в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою умовою для гарантування стабільності майбутнього суспільства [34; 35; 36; 38].

Отже, реалізація запропонованих напрямів розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення потребує консолідованих зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства. Важливим є забезпечення системного підходу до реформування, коли всі запропоновані заходи реалізуються узгоджено та в комплексі, що дозволить досягти синергетичного ефекту та забезпечити сталий розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження недержавного пенсійного страхування в Україні отримано такі результати:

1. Досліджено необхідність та сутність недержавного пенсійного страхування. Встановлено, що розвиток недержавного пенсійного страхування зумовлений демографічними чинниками (зокрема, старінням населення), недостатнім рівнем державних пенсійних виплат та необхідністю диверсифікації джерел пенсійного забезпечення. Недержавне пенсійне страхування, як форма пенсійного забезпечення, ґрунтується на добровільних засадах участі та передбачає формування пенсійних накопичень через недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банківські установи.

2. Визначено види та особливості функціонування недержавного пенсійного страхування. В Україні функціонують три види недержавних пенсійних фондів: відкриті (доступні для всіх категорій громадян), корпоративні (створені для працівників конкретних підприємств) та професійні (орієнтовані на представників певних професій). Найбільш поширеними є відкриті НПФ, які становлять 74,5% від загальної кількості фондів. Кожен вид має свої переваги та недоліки, пов'язані з доступністю, персоналізацією послуг та особливостями управління активами.

3. Проаналізовано світовий досвід розвитку недержавного пенсійного страхування та можливості його впровадження в Україні. Досвід розвинених країн, зокрема Нідерландів, Данії та Швеції, демонструє, що успішні системи характеризуються високим рівнем охоплення населення (60-90%) та значними обсягами активів (понад 100% ВВП). Ключовими факторами успіху є механізми автоматичної реєстрації учасників, податкові стимули, ефективне регулювання та розвинена фінансова інфраструктура. Імплементация цих практик в Україні потребує адаптації до національних особливостей, зокрема врахування стану економіки, розвитку фінансового ринку та рівня довіри населення до фінансових інституцій.

4. Встановлено місце недержавних пенсійних фондів у формуванні пенсійних заощаджень громадян. НПФ є основними суб'єктами системи недержавного пенсійного забезпечення, що акумулюють та інвестують пенсійні внески з метою забезпечення додаткового доходу учасникам після досягнення пенсійного віку. Станом на кінець 2024 року в системі налічувалося 886,9 тис. учасників, а загальна вартість активів НПФ становила 5734,6 млн грн. Однак рівень охоплення населення залишається низьким – менше 3% від загальної чисельності населення України.

5. Здійснено аналіз основних показників діяльності страховиків у недержавному пенсійному страхуванні. На прикладі діяльності ТАС Life досліджено ключові показники функціонування страхових компаній у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Встановлено, що ТАС Life посідає друге місце за обсягом страхових премій (160,9 млн грн у 2023 році) та кількістю учасників пенсійних програм (32,4 тис. осіб). Компанія демонструє найвищу середню доходність за пенсійними договорами – 15,6%, що перевищує показники інших страховиків на ринку.

6. Визначено особливості регулювання недержавного пенсійного страхування в Україні та шляхи його покращення. Серед основних проблем варто виокремити макроекономічну нестабільність, обмеженість інвестиційних інструментів, низький рівень довіри населення до фінансових інституцій, недосконале законодавче регулювання, а також негативні наслідки повномасштабної війни, які додатково посилюють кризові явища в пенсійній сфері. Сукупність цих факторів знижує інтерес як з боку громадян, так і з боку роботодавців до участі в системі недержавного пенсійного забезпечення.

7. Обґрунтовано перспективи розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні. Визначено п'ять ключових напрямів вдосконалення, зокрема: підвищення довіри населення до недержавних пенсійних інституцій, розширення потенціалу фінансового ринку для ефективного розміщення пенсійних активів, удосконалення нормативно-правової бази, формування системи захисту пенсійних накопичень, а також запровадження індивідуальних пенсійних рахунків.

Окремо наголошено на важливості розвитку корпоративних пенсійних програм та підвищенні ролі роботодавців у стимулюванні участі працівників у добровільному пенсійному забезпеченні. Враховуючи негативні наслідки воєнного стану, запропоновані заходи можуть стати ефективним інструментом соціального захисту населення, сприяти акумулюванню довгострокових інвестиційних ресурсів та створити умови для сталого соціально-економічного розвитку держави. Реалізація цих напрямів можлива лише за умови злагодженої взаємодії держави, фінансових інституцій та громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагайчук Н. Г., Третяк Н., Якушев, О. В. Соціально-економічні дослідження сучасного стану недержавного пенсійного забезпечення в умовах воєнної реальності України. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. №2 (73). С. 96-109.
2. Пузирьова П.В. Сутність та значення діяльності основних учасників недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Aktual'ni Problemy Ekonomiky= Actual Problems in Economics*. 2023. №284. С. 83-98.
3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 02.03.2025).
4. Бондар Н. О., Семенихіна О. А. Недержавне пенсійне забезпечення як засіб управління соціальними ризиками: досвід країн ЄС та перспективи для України. 2023. С. 58-60. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/8782/58-61.pdf?sequence=1> (дата звернення: 02.03.2025).
5. Доценко І. Система пенсійного забезпечення в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2023. №1. С. 153-159.
6. Ткач А. А. Інституційні аспекти розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1. С. 60-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2018_1_11 (дата звернення: 02.03.2025).
7. Шумило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. №2. С. 76-87. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/116191> (дата звернення: 02.03.2025).

8. Павловська Л. Д., Мрачковська Н. К. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=735> (дата звернення: 02.03.2025).
9. Дем'янчук О. І., Ничипорук А. А. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні. *Вісник Одеського національного університету*. 2021. № 5. С. 92-96.
10. Жмурко Н. В. Аналіз стану та динаміки недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 12(2). С. 23-26. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/103.pdf> (дата звернення: 02.03.2025).
11. Ріппа М., Шимко Я. Економічна природа недержавних пенсійних фондів. *Економічний вісник університету*. 2019. № 41. С. 162-170. URL: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-162-170> (дата звернення: 02.03.2025).
12. Фисун І. В. Перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*. 2018. № 1. С. 23-30.
13. Ткаліч О. І. Зарубіжний досвід правового статусу недержавних пенсійних фондів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2018. № 8. С. 46-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2018_8_14 (дата звернення: 02.03.2025).
14. Теслюк С. А., Грудзевич І. Т. Обґрунтування доцільності впровадження недержавного пенсійного забезпечення. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3. С. 107-114. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/12443> (дата звернення: 02.03.2025).
15. Буряченко О. Є. Пенсійна система в Україні: історія становлення і теоретичні засади розвитку на сучасному етапі національного державотворення. *Публічне управління: теорія та практика*. 2017. № 2. С. 71-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2017_2_12 (дата звернення: 02.03.2025).
16. Пікус Р.В., Трейтяк О.О. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. С.1-9.

17. Барр Н., Діамонд П. Реформування пенсій: принципи, аналітичні помилки та політичні відповіді. *Економіка України*. 2016. № 5. С. 56-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_5_7 (дата звернення: 02.03.2025).

18. Леонова Д. А. Особливості розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні на сучасному етапі. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 45-51. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4539&i=8> (дата звернення: 02.03.2025).

19. Мудра-Рудик Я. А. Порівняльний аналіз системи недержавного пенсійного забезпечення України та зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24(2). С. 50-56. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_24\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_24(2)_12) (дата звернення: 02.03.2025).

20. Горбунова О. А. Реформування пенсійної системи України: міжнародний досвід та вітчизняні реалії. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип. 32. С. 129-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2018_32_30 (дата звернення: 02.03.2025).

21. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2024. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/npf_4_kv-2024.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

22. Рейтинг компаній страхування життя. FORINSURER. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life> (дата звернення: 05.10.2024).

23. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2024. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/npf_1_kv-2024.pdf (дата звернення: 07.05.2025).

24. Річний звіт PZU Україна Страхування життя за 2023 рік. URL: <https://www.pzu.com.ua/about/finance/> (дата звернення: 10.05.2025).

25. Річний звіт MetLife в Україні за 2023 рік. URL: <https://www.metlife.ua/about-us/reports/> (дата звернення: 10.05.2025).

26. Річний звіт УНІКА Життя за 2023 рік. URL: https://uniqa.ua/about_us/reports/ (дата звернення: 10.05.2025).
27. Недержавні пенсійні фонди: накопичення з'їсть інфляція? *Економічна правда*. 2024. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2024/09/16/719320/> (дата звернення: 07.05.2025).
28. Офіційний сайт СК ТАС Life. URL: <https://taslife.com.ua/> (дата звернення: 10.05.2025).
29. Інформаційний документ про страховий продукт «ТАС-Пенсія». URL: <https://taslife.com.ua/dokuments/> (дата звернення: 10.05.2025).
30. Фінансові звіти СК ТАС Life. URL: https://taslife.com.ua/important_info/finansovi-zvity (дата звернення: 10.05.2025).
31. Звіт про управління СК ТАС Life за 2023 рік. URL: https://taslife.com.ua/wp-content/uploads/2024/05/zvt-pro-upravlnnya_2023_final.pdf (дата звернення: 10.05.2025).
32. Борисюк О. В., Дацюк-Томчук М. Б., Звірко А. О., Демчук І. В. Роль недержавних пенсійних фондів у забезпечення соціально-економічного розвитку України. *Modern Economics*. 2022. № 32(2022). С. 16-23. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V32\(2022\)-02](https://doi.org/10.31521/modecon.V32(2022)-02) (дата звернення 10.05.2025).
33. Fayziddinovich S. I. Pension system and its types in practice of foreign countries. *Asian Journal of Research in Banking and Finance*. 2022. № 12(5). P. 1-6. URL: <https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:ajrbf&volume=12&issue=5&article=001> (дата звернення: 10.05.2025).
34. Zakharin S., Duka A., Zhytar M., Rudenko O., Serdiuk O. New economic instruments of state regulation of private savings, social security and pension support. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. 14 (Special Issue). P. 61-70. URL: https://journals.iau.ir/article_677819_1f2999083b8e68258b4c48fce0abc8e0.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

35. Khan S., Li B., Zhao Y. Pension Reform and Stock Market Development. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2025/English/wpiea2025049-print-pdf.ashx> (дата звернення: 10.05.2025).
36. Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine. Ed. By L. Kistersky and A. Zadoia. Cambridge Scholars Publishing. 2024. 431 p.
37. Циганова Н. В., Суляєв В. В. Використання штучного інтелекту для оцінки ESG-ризиків та підтримки ухвалення рішень у сфері сталого фінансування. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2025. № 3(95). Т.2. С. 141—148. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-3-10844> (дата звернення: 10.05.2025).
38. Циганова Н. В. Формування міжнародної фінансової архітектури та її роль у забезпеченні макрофінансової стабільності. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2024. № 10. С. 205-217. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10494> (дата звернення: 10.05.2025).
39. Фінансовий бізнес: інновації, фінтех, регулювання: міжнародна колективна монографія / за заг. ред д.е.н., проф. Л.О. Примостки Київ : КНЕУ, 2022.
40. Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. С. В. Онишко. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. 686 с.
41. Краснова І.В. Формування інвестиційних стратегій на інтегрованих фінансових ринках: монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 618 с.
42. Примостка, Л., Краснова, І., Охрименко, І. та ін. Формування стратегій хеджування фінансових ризиків. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. №1(54). С. 68–82. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4251> (дата звернення: 10.05.2025).
43. Кривошлик Т. Д. Грошові потоки у фінансовому менеджменті страхової компанії. *Інфраструктура ринку*. 2024. Вип. 79. С. 92-98. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2024/79_2024/18.pdf (дата звернення: 14.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення
станом на 31.12.2024

Рисунок А.1 – Територіальний розподіл НПФ (шт.)

Джерело: [23]

Продовження Додатку А

Таблиця А.1 – Динаміка основних показників недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 31.12.2022	Станом на 31.12.2023	Станом на 31.12.2024	Темпи зростання, %	
				статом на 31.12.2023 / статом на 31.12.2022	статом на 31.12.2024 / статом на 31.12.2023
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	96,1	96,9	98,9	0,8	2,1
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	887,8	886,3	886,9	-0,2	0,1
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	4 146,0	4 899,8	5 734,6	17,9	17,3
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2 819,0	3 043,2	3 337,1	8,0	9,7
у тому числі:					
- від фізичних осіб	506,7	616,9	776,0	21,7	25,8
- від фізичних осіб-підприємців	0,3	0,3	0,4	0,0	33,3
- від юридичних осіб	2 299,6	2 413,5	2 548,1	5,0	5,6
Пенсійні виплати, млн. грн.	1 461,1	1 661,7	1 893,5	13,7	13,9
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	91,9	93,8	94,3	2,1	0,5
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	3 285,6	4 088,5	4 959,2	24,4	21,3
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	2 683,6	3 403,8	4 183,4	26,8	22,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	602,0	684,7	775,8	13,7	13,3

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятих частини

Джерело: [23]

Закінчення Додатку А

Таблиця А.2 – Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од. в. міру	Станом на			Проріст станов на 31.12.2023/ станов на 31.12.2022 (%)	Проріст станов на 31.12.2024/ станов на 31.12.2023 (%)
		31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024		
Кількість вкладників юридичних осіб	пас. осіб	2,0	2,0	1,9	0,0	-5,0
Кількість вкладників фізичних осіб	пас. осіб	86,7	87,5	89,5	0,9	2,3
Загальна кількість вкладників	тис. осіб	88,7	89,5	91,4	0,9	2,1
Кількість укладених пенсійних контрактів з юридичними особами	пас. шт.	6,7	6,6	6,6	-1,5	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами-підприємцями	пас. шт.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами	пас. шт.	89,3	90,2	92,2	1,0	2,2
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів	тис. шт.	96,1	96,9	98,9	0,8	2,1

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десяткових чисел

Джерело: [23]